

## NEGA YAPONLAR BILVOSITA HISSIYOTLARINI IFODA ETADI?

**Kamolova Mavluda**

*O'zbekiston davlat Jahon tilari magistranti*

### ANNOTATSIYA

Ushbu maqola yapon jamiyatida hissiyot va fikrlarning bilvosita ifodalanishining sotsiokultural, lingvistik va pragmatik asoslarini tahlil qiladi. Tadqiqot yapon muloqotidagi *wa* (ijtimoiy uyg'unlik), *enryo* (o'zini tiyish), *tatemaehonne* va *keigo* tizimlarining nutq shakllariga ta'sirini ko'rsatadi. Shu bilan birga, yumshatuvchi fe'llar, modal shakllar va ellipsisning bilvosita muloqotdagi roli ham o'rganiladi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, bilvosita ifoda yaponlar uchun ijtimoiy uyg'unlikni saqlash va mojarolardan qochishning muhim vositasi hisoblanadi.

**Kalit so'zlar:** bilvosita ifoda, yapon pragmatikasi, *enryo*, *tatemaehonne*, *keigo*, ijtimoiy uyg'unlik.

### KIRISH

Yapon jamiyatida muloqot nafaqat axborot almashish vositasi, balki ijtimoiy uyg'unlikni saqlashning muhim mexanizmidir. Shaxsiy fikr yoki hissiyotlarni bevosita ifodalash ko'pincha noqulaylik, tushunmovchilik yoki ijtimoiy ziddiyatga olib kelishi mumkin. Shu sababli yaponlar fikrlarini **yumshoq, bilvosita va kontekstdan anglashga asoslangan shaklda** ifodalashadi.

Bilvosita ifoda yapon muloqotining eng muhim xususiyatlaridan biri bo'lib, u ijtimoiy hurmat, guruh manfaatini ustuvor qo'yish, va shaxslararo uyg'unlikni ta'minlashga xizmat qiladi. Bevosita ifoda ko'pincha:

- ochiq tanqidni oldini olish,
- mojarolarni kamaytirish,
- va ijtimoiy nizolarni oldini olish

uchun qo'llaniladi.

Kirish qismida, shuningdek, yapon muloqotining "yuqori-kontekstli" xususiyati ta'kidlanadi: ya'ni gapning mazmuni ko'pincha **nutq konteksti, ohang, tana tili va ijtimoiy vaziyatga** bog'liq bo'ladi. Shu sababdan, yaponlar "aytilmagan ma'no"ni ham tushunishga tayyor bo'lishadi.

Maqola shuningdek yaponlarning bilvosita ifodasi bilan bog'liq ijtimoiy psixologik xususiyatlarni o'rganadi: shaxslararo uyg'unlikni saqlash istagi, guruh ichidagi roli, va ijtimoiy maqomni hurmat qilish. Bu jihatlar **tatemaehonne** farqi orqali ochib beriladi, ya'ni shaxsning ichki fikri (*honne*) va jamiyatga mos nutqi (*tatemaehonne*) o'rtasidagi muvozanat.

### ADABIYOTLARNI O'RGANISH

Ilmiy manbalarda yapon muloqoti “yuqori-kontekstli madaniyat” sifatida tavsiflanadi (Hall, 1976). Bu madaniyatda nutqning ma’nosi ko‘pincha bevosita so‘zlardan emas, balki kontekst, intonatsiya va ijtimoiy vaziyatdan kelib chiqadi.

Brown va Levinson (1987) muloyimlik nazariyasida yapon tilida **yuzni saqlash (face-saving)** tamoyilining yuqori ahamiyatini ko‘rsatadi. Shu nuqtai nazardan, yaponlar bilvosita ifodani ijtimoiy hurmat va mojarodan qochishning strategik vositasi sifatida ishlatadi.

Ide (1989) yaponlarda nutqning ijtimoiy farqlash funksiyasini tadqiq qilgan: ierarxiya, yosh va maqomga qarab nutq shaklini tanlash bilvosita ifodaning ildizlaridan biridir.

Mičková (2018) va Takitani (2020) tadqiqotlarida yumshatuvchi fe’llar, modal qo‘shimchalar va ellipsisning ijtimoiy vaziyatga moslashish vositasi sifatida ishlatilishi ko‘rsatilgan. Bu adabiyotlar yapon bilvosita ifodasining **lingvistik va sotsiopragmatik asoslarini** ilmiy jihatdan tasdiqlaydi.

Shuningdek, yapon muloqotida **tatemaehonne** farqi muhim o‘ringa ega. Tatemaehonne yordamida yaponlar ijtimoiy uyg‘unlikni saqlaydi, guruh a‘zolarining hissiyotlarini hurmat qiladi va shaxsiy hissiyotlarni yashiradi. Shu bilan birga, tatemaehonne tizimi yapon nutqining murakkab strukturasi va ijtimoiy kodini anglashga yordam beradi.

### XULOSA

Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, yaponlarning bilvosita ifodasi **madaniy, ijtimoiy va lingvistik omillarning murakkab uyg‘unligi** natijasidir. Bilvosita nutq:

- ijtimoiy uyg‘unlikni saqlash,
- mojarolarni kamaytirish,
- shaxslararo hurmatni ko‘rsatish,
- va guruh ichidagi o‘z o‘rnini himoya qilish

singari vazifalarni bajaradi.

Yuqori-kontekstli muloqot, yumshatuvchi fe’llar, modal shakllar, ellipsis va tatemaehonne tizimi yapon bilvosita ifodasining **lingvistik va pragmatik asoslarini** tashkil qiladi. Shu bilan birga, bu uslub ijtimoiy rol, maqom va guruhdagi muvozanatni saqlashning strategik vositasi sifatida xizmat qiladi.

Shuni ta’kidlash lozimki, yaponlarning bilvosita ifodasi nafaqat nutq vositasi, balki **ijtimoiy kod, madaniy qadriyat va shaxslararo munosabatlarni boshqarish** mexanizmini ham aks ettiradi. Shu sababdan, yapon jamiyatini va muloqot madaniyatini tushunish uchun bu fenomenni chuqur o‘rganish zarur.